

Det här verket har digitaliserats vid Göteborgs universitetsbibliotek.
Alla tryckta texter är OCR-tolkade till maskinläsbar text. Det betyder att du kan söka och kopiera texten från dokumentet. Vissa äldre dokument med dåligt tryck kan vara svåra att OCR-tolka korrekt vilket medför att den OCR-tolkade texten kan innehålla fel och därför bör man visuellt jämföra med verkets bilder för att avgöra vad som är riktigt.

This work has been digitised at Gothenburg University Library.
All printed texts have been OCR-processed and converted to machine readable text.
This means that you can search and copy text from the document. Some early printed books are hard to OCR-process correctly and the text may contain errors, so one should always visually compare it with the images to determine what is correct.

Status

SOCIALMEDICIN • MILJÖVÅRD • HANDIKAPPFRÅGOR

Följ med RHL till
Malta, Bulgarien och
Jugoslavien.
Vi presenterar ett nytt
RHL-initiativ på
sid 12—13

I övrigt artiklar
om arbetslöshet
i dagens Sverige
på sid 5,

om det "skyddade"
arbetet på sid 14

Bildkryss sid 17

Dokumentnovell sid 18

RHL-information sid 20

nr **3** 1972
mars
pris 2:—

Identitetsbricka för pacemakerbärare

ID-brickan levereras gratis, men utan gravyr. På brickans baksida skall bäraren ingravera sitt namn, folkbokföringsnummer och telefonnumret till behandlande klinik på sjukhuset.

Endast 1 st. bricka kan rekvireras på beställningskupongen.

Behovet av ID-bricka skall styrkas av läkare eller kurator.

För vidare information och rekvisition av beställningskort, kontakta oss.

Riksförbundet för Hjärt- och Lungsjuka
David Bagares gata 3 Tel. 08/20 09 23
Box 3196 103 63 Stockholm 3

Sänd nedanstående kupong till
Riksförbundet för Hjärt- och Lungsjuka för erhållande av identitetsbricka

Patientens namn .....

Herr Fru Frk Folkbokf.nr .....

Adress .....

Postnr. och Postadress .....

Tel. .... / ..... Har pacemaker sedan .....

Behovet av ID-bricka tillstyrkes

..... den ..... / ..... 197 .....

.....
Leg. läkare / kurator (ej tillämpl. strykes)

.....
Sjukhus

.....
Avd. / klinik

.....
Postnr och Postadress

Brickan skall sändas till:

Bostadsadressen

Sjukhuset

Status

Organ för Riksförbundet
för Hjärt- och Lungsjuka

nr 3/1972 årgång 35

Ansvarig utgivare: **Albert Fredin**

Redaktör: **Erik Ransemar**

Förbundskansli:

David Bagares Gata 3, 1 tr, Sthlm C

Postadress: Box 3196,

103 63 Stockholm 3

Telefon: 08/20 09 23, 20 09 24

Postgiro: 95 00 11-7

Tryckeri:

Axlings Bok- & Tidskriftstryckeri,
Södertälje

Annonsspriser:

Omslagets sista sida	.....	kr 600:—
$\frac{1}{1}$ sida = 180 × 260 mm	....	„ 500:—
$\frac{1}{2}$ sida = 180 × 120 mm	....	„ 275:—
$\frac{1}{4}$ sida = 90 × 120 mm	....	„ 150:—
$\frac{1}{8}$ sida = 90 × 65 mm	....	„ 100:—
Färgannonser	25 % tillägg.	

Prenumerationspris:

Helår 20:—, halvår 11:—

Innehåll:

Probs	.....	4
Den osäkra säkerheten	.....	5
Vår outvecklade socialkultur: 3		8
Malta — ett RHL-resemål	....	10
Följ med RHL till Malta, Bulgarien och Jugoslavien	.....	12
Det "skyddade" arbetet	.....	14
Dödshjälpen	.....	16
Status bildkryss	.....	17
Dokumentnovell av Torsten Söderling	.....	18
RHL-information	.....	20

Omslagsbild: Mark Markefelt

Foto sid 5 o. 14: Foto-Hernried
sid 6: Mark Markefelt
sid 7: Claes Wahlström

Vi är också med i samhällsdebatten

Jag tror inte det är någon överdrift att fastslå att det inte för någon annan handikapporganisation har betytt så mycket att man haft ett eget språkrör som för Riksförbundet för hjärt- och lungsjuka (eller som det hette vid den tidpunkten: De lungsjukas riksförbund). Förbundet hade nämligen ett språkrör för sina idéer innan det hade konstituerats. Förbundet konstituerades 1939 men redan 1937 utgavs tidskriften Status som ett språkrör för den opinion som 1930-talets lungsjuka ville föra fram. Det är förresten inte nog med att säga att de ville föra fram en opinion eller föra fram gruppens krav. De var mer eller mindre tvingade att föra fram dessa krav, därför att det gällde att skapa en allmän opinion mot förslag till ny tuberkuloslag som då lagts fram, förslag med starka tvångsinslag. Tidskriften och den nya riksorganisationen lyckades få gehör för sina krav och synpunkter.

De lungsjukas organisationsliv är dock mycket äldre än riksförbundets bildande. Redan på 1920-talet var organisationslivet väl utvecklat på våra sanatorier. Det var därifrån som de lungsjukas organisationsliv utvecklades.

Sättet att använda tidskriften i förbundets tjänst var länge ganska unikt. Status var under många år riksförbundets enda inkomstkälla. Tidskriften utformades naturligtvis därefter. Det gällde att göra den allmänt läsvärd samtidigt som den skulle föra fram förbundets och den egna gruppens uppfattningar i viktiga och principiella frågor.

Idag är situationen annorlunda. Status är inte längre den stora inkomstkällan. Status är dock ännu så länge unik bland förbundstidskrifter genom att den inte behöver subventioneras av förbundet. Samtidigt är det så att Status inte obligatoriskt ingår som en medlemsförmån. En del föreningar låter dock prenumeration på Status ingå i medlemsförmånen. Om medlemsavgiften då är låg subventionerar man medlemmarna.

Idag är Status en tidskrift som för fram allmänpolitiska frågor. Koncentrationen ligger på de områden som kan benämnas handikappolitik, socialmedicin och miljöfrågor. Begreppet miljö ger vi då en vid syftning. Status är därigenom fortfarande icke en snäv gruppopinionstidskrift. Syftet är att delta i och stimulera till att delta i den allmänna samhällsdebatten.

När nu RHL går ut till medlemmarna för en allmän diskussion om förbundets målsättning har Status lämnat sitt bidrag genom en rad aktuella artiklar och reportage. Status kommer att fortsätta att lämna bidrag till den fortsatta diskussionen, inte bara om förbundets målsättning utan också i den fråga som debatten och diskussionen ytterst skall gälla, nämligen vilket samhälle vi vill ha i framtiden.

Därmed bör Status ha intresse långt över medlemmarnas krets. Det är anmärkningsvärt att tidskrifter av Status typ inte är berättigade att få statligt stöd för sin utgivning.

Erik Ransemar

Probs

309 färre tuberkulosfall år 1971

Enligt rapporter från Statens bakteriologiska laboratorium uppgick antalet anmälningspliktiga tuberkulosfall under 1971 till 2 037. Året dessförinnan — 1970 — var antalet 2 346, en minskning med 309 fall.

Motion från folkpartiet om färdtjänsten

Under det senaste året har man i många kommuner på grund av ekonomiska svårigheter bromsat utvecklingen av färdtjänsten eller tomt dragit in densamma, framhåller Hamrin (fp) m fl i en motion till riksdagen.

I de kommuner som inte infört färdtjänst avvaktar man regeringens ställningstagande till Handikapputredningens förslag om statsbidrag till färdtjänsten. Handikapputredningen föreslog i sitt senaste betänkande ett statsbidrag på 35 % av kommunens kostnader för den kommunala färdtjänsten för att komma till rätta med problemen. Med utgångspunkten att rätten att förflytta sig på lika villkor är en angelägen jämlikhetsfråga finner vi det nödvändigt att utredningens förslag genomföres. Regeringen meddelar i statsverkspropositionen, att man överlämnat Handikapputredningens förslag till utredningen om kommunernas ekonomi. Enligt vår uppfattning bör

redan innan denna utredning blivit klar med sitt arbete statsbidrag till den kommunala färdtjänsten införas.

Handikapputredningen föreslog dessutom att rätten till stöd vid inköp av bil för handikappade bör utvidgas. Nu utgår endast stöd vid bilinköp för arbetsresor. Utredningen menar att bilen kan vara ett gott komplement till färdtjänsten. Vi delar denna bedömning och menar att utredningens förslag om att socialstyrelsen bör utfärda riktlinjer för prövningen vid bidragsansökningar snarast bör genomföras.

Med hänvisning till vad som ovan anförts hemställer motionärerna att riksdagen beslutar

att begära att Kungl Maj:t skyndsamt framlägger förslag till statsbidrag till den kommunala färdtjänsten i avvaktan på förslag från utredningen om kostnadsfördelningen mellan stat och kommun,

att hos Kungl Maj:t begära förslag om vidgad rätt till stöd vid inköp av bil för handikappade.

Staten borde ta hand om skyddade verkstäderna

Landstingsförbundets ordförande, Kurt Ward, tar i en ledare i Landstingens Tidskrift upp frågan om att minska på landstingsengagemangen. Har gränserna dragits rätt för undervisningen? Kanske det som utöver vårdräkesskolan fallit på landstingen bör ligga hos primärkommunerna? Och de skyddade verkstäderna, som landsting efter landsting tagit hand om i rättvisans namn, bör inte staten som driver arbetsmarknadspolitiken och omskolningen ha dessa om hand?

Debatten om de här frågorna pågår, eller kommer, i den länsberedning som ska arbeta ännu några år innan den är mogen att tycka beträffande fördelningen av samhällsuppgifter mellan stat, landsting och primärkommuner. Men debatten bör naturligtvis inte ske enbart mellan länsberedningens herrar ledamöter. Den bör pågå bland människorna — de som efterfrågar service, och de som har att tillse att landsting och primärkommuner fungerar.

Kurt Ward slutar: — Jag tror det är väsentligt att landstingsfolk lägger

sig i den här diskussionen, samtidigt som man försöker klara kostnadssituationen i dag och på längre sikt.

Påtryckare från Fokus

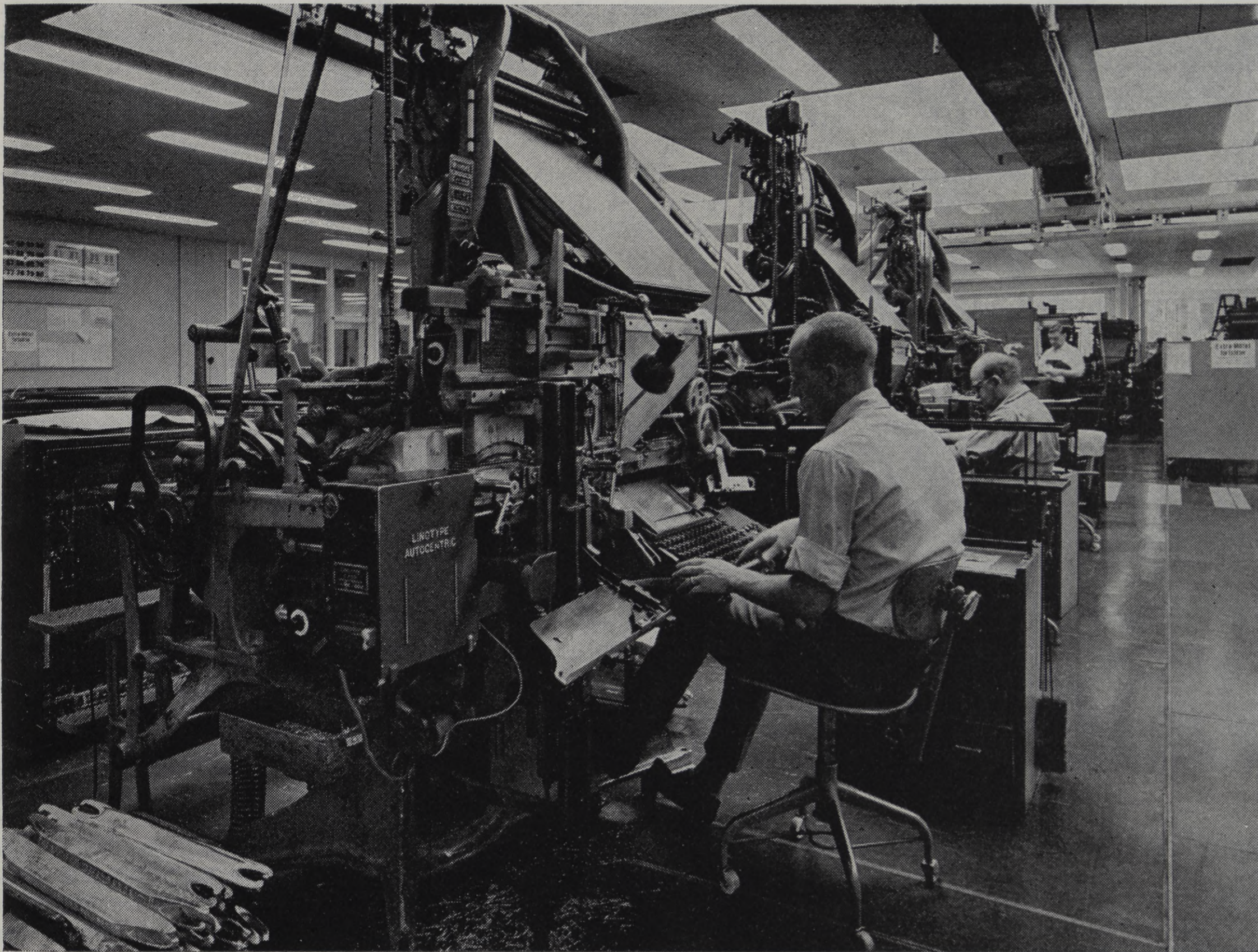
Stiftelsen Fokus har sänt ut ett pressmeddelande där man flaggar för en trepartimotion till årets riksdag. Pressrealesen inleds med följande sammanfattning:

Bland motionerna till vårriksdagen finns en som är av speciellt intresse för de ca 1 000 svårt rörelsehindrade i landet. Det är en trepartimotion som riktar uppmärksamheten på samhällets ansvar att fullfölja och vidareutveckla den verksamhet som Stiftelsen Fokus startade med Röda Fjädersgåvan 1965.

Motionärerna bygger sitt förslag på en utredning — "Bostad och service för svårt rörelsehindrade" — som stiftelsen i dagarna publicerat. Av den framgår att Fokusverksamheten utgör det hittills enda — och framgångsrika — alternativet för att ge en eftersatt handikappgrupp en chans till anpassning i dagens jämlikhetssamhälle.

Det skall tilläggas att motionen med undantag för en slutklämsredigering är skriven av — Fokus. Men den intressantaste frågan återstår obesvarad: varför blev det bara en trepartimotion av Brattgårds uppvaktning? Var det för mycket Fokus och för litet om de grundläggande frågorna? Sannolikt.

SNART
KOMMER
VÅREN.
DÅ RYKER
DET ÄNDÅ.
DRAG DJUPA
ANDETAG —
OM DU
KAN.

Den osäkra säkerheten

För närmare tjugofem år sedan kom jag som gröngöling till Stockholm. Det enda jag kunde var att måcka dynga och köra häst. Men jag hade gett mig allt som flyger och far på, att jag skulle slå mig fram i storstaden. Jag stod i valet och kvalet inför vad jag skulle välja som yrke. För att jag skulle skaffa mig en gedigen yrkesutbildning, hade morfar präntat i mig innan jag for. Självt var jag nog också ganska medveten om betydelsen att kunna något.

Typograf = arbetslös

Så kom jag in i den grafiska branschen. Närmare bestämt den typografiska. Det finns en väsentlig skillnad mellan typograf och litograf. I varje fall tycker litografen det av någon outgrundlig anledning. Idag kanske man kan förstå litografen. För att vara typograf i dag är detsamma som att vara arbetslös. Blyättning och tryckning i snällpressar är helt på avskriv-

ning. För tjugofem år sedan valde jag det säkraste av alla yrken. Böcker och tidskrifter kommer det alltid att ges ut i ständigt stegrande upplagor. Jovisst, men de trycks inte på gammalt hederligt och kvalitativt sätt längre. Nu ser man till kvantitet i stället för kvalitet.

Men kanske finns det chans fortfarande för oss utbildade typografer. Det förhandlas om ett allgrafiskt förbund och möjligheter till omskolning. En sättare inom typografin blir fotosät-

tare och en tryckare blir litograf. Det hela låter ju onekligen ganska bra. Men varför har man inte tänkt på den här saken tidigare? Hur blir det för oss som just nu har drabbats av företagsnedläggelser och friställning? Alltså vi som redan är utan jobb. Alla de företag som fortfarande har både typografer och litografer kvar i produktion, tar ju givetvis sina anställda för omskolning. Inte ska någon tro att de som gått arbetslösa en tid får chansen där. De har ju inte någon arbets-

25 år i ett och samma yrke. 25 år i ett gammalt och säkert yrke. 25 år i den grafiska branschen. Men ändå arbetslös. JAN-ERIC WAHLÉN har upplevt detta. Han berättar i denna artikel hur det går till att bli arbetslös i dagens samhälle, hur människorna förändras och hur företaget agerar. Arbetaren blir arbetslös, aktieägarna får ytterligare i utdelning. För att inte alltför många företag skall känna sig utpekade har vi fått författarens tillstånd att tala om att företaget heter Esselte. Bilden ovan har dock inget samband med artikeln.

givare som ömmar för dem och hjälper till med omskolning. Och hur ska fackförbundet kunna placera alla inom en överskådlig framtid?

Typograf = en gång det säkraste

Jag tyckte mig välja det säkraste av alla yrken för tjugofem år sedan. Till julen förra året var arbetet slut för min del. Men jag fick ju den stora förmånen att vara med om hela denna hemska process eller operation, där ett par avdelningar ska rationaliseras bort. Det är sannerligen ingen uppbygglig upplevelse att se sina närmaste förmän och arbetskamrater blir helt andra människor. Förvandlas inför ens ögon till misstänksamma och smygande individer, som hela tiden är beredda till försvar av det egna med vilka medel som helst.

För att riktigt vara på den säkra sidan i mitt yrkesval, så sökte jag mig till Nordens största och modernaste tryckeri, som det så vackert hette och heter i reklamen. Och visst är företaget fortfarande stort. Det största. Ak-

tieutdelningen ökade förra året med en krona. Sedan företaget nu rensat ut de olönsamma avdelningarna och kastat trotjänarna på sophögen, så ökar säkert aktieutdelning med ytterligare ett par kronor. För så har det ju alltid varit, att mycket vill ha mer och fan vill ha fler. Det är så sant som det är skrivet.

350 man arbetslösa

Det hela började sommaren 1971. Ett stilla mummel blev snart allmänt missnöje. Rykten spreds och luften var full av surrande irritation. Kulmen kom i oktober då tidningarna allt för tidigt fick nys om att 350 man skulle friställas. En bomb kreverade. Ryktena hade talat sanning för en gångs skull. Det hela var mycket värre, än vad någon i sin vildaste fantasi kunnat drömma om. Alla skulle bort på två avdelningar. Nåja, till sist kröp det fram att några få utvalda skulle få arbetstillfällen inom företagens dotterbolag där man fortfarande hade användning för typografiskt utbildat folk.

Storstaden av idag

Men företaget skulle ta ut dem. Personalklubben skulle beredas tillfälle att komma med en förslagslista, som sedan skulle jämföras med företagets. Därefter skulle man jämkas och säkert komma till rätta med vem som var utvald och vem som skulle kastas ut på högen för förbrukningsartiklar.

Människorna bryts ned

Det var nu det verkliga helvetet bröt ut. Jag tror mig aldrig ha sett en större samling vargar, än de två avdelningar som drabbats. Det lurpassades på kamrater för att hitta något ofördelaktigt att smyga fram till ledningen med. Alla medel tycktes vara tillåtna i kampen om de stora herrarnas gunst. Till och med inom förmanskåren lurpassades det och smögs omkring och lismades. Plötsligt såg man en faktor springa omkring och frakta upplagor på truckar i stället för att sitta inne på kontoret och sköta sitt arbete. Man sprang benen av sig för att stå till tjänst och slicka överordnade i arselet.

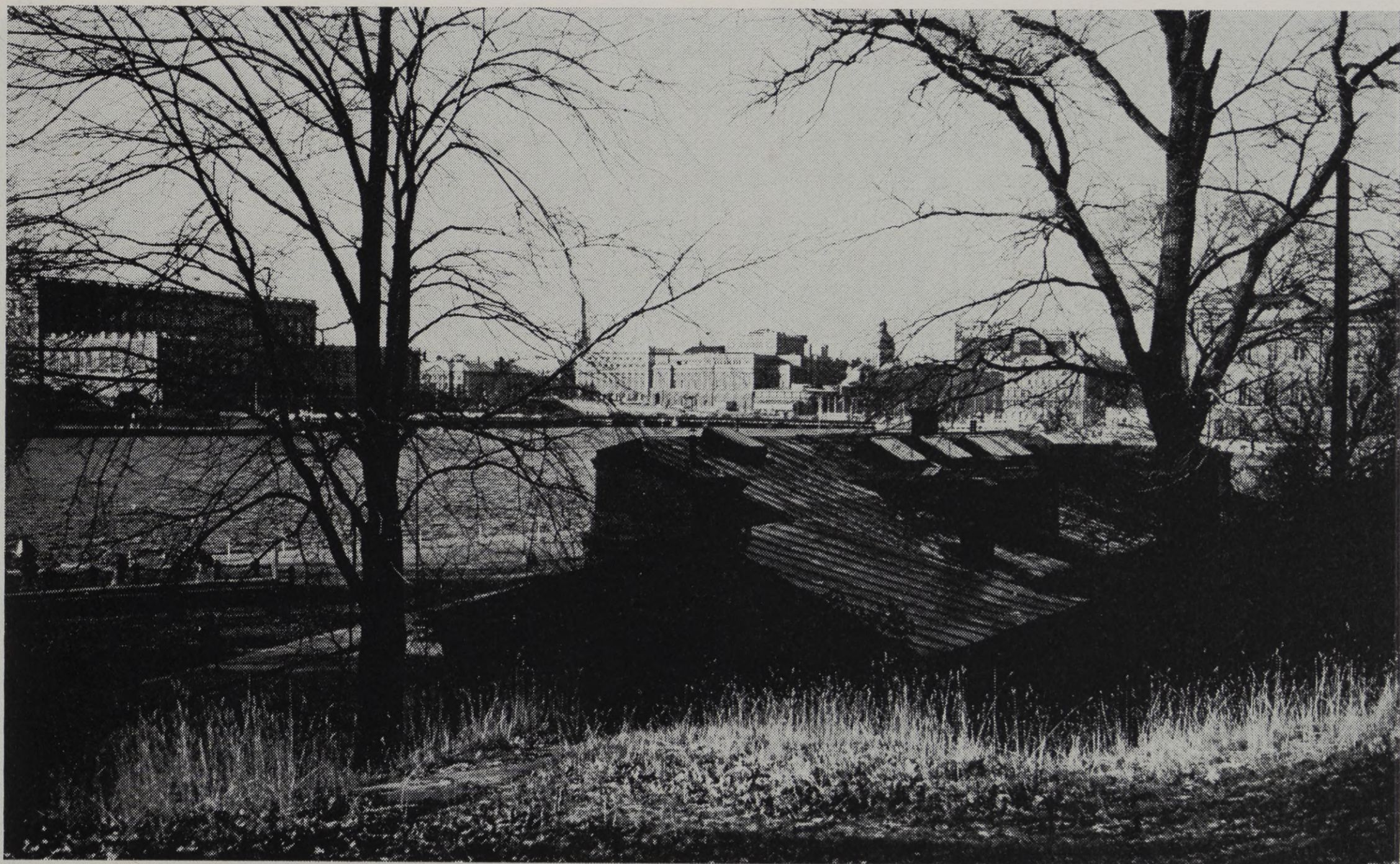
Något äckligare och mindre människovärdigt tror jag mig aldrig ha skådat. Visst kan det kännas svårt att mista ett jobb som man kanske har haft i trettio år, men man får väl ändå inte ramla ihop helt. Det finns ändå något som heter yrkesstolthet och människovärde. När en faktor som kämpat sig upp den långa vägen under försakelser och umbärande och spe från både över- och underordnad, helt plötsligt börjar springa omkring som en fjant och utföra de kollektivanställdas arbete, då får man verkligen en mindre chock och vägrar tro att det är sant.

Och dock har jag själv upplevt fenomenet på allra närmsta håll.

Sedan är det ett annat underligt fenomen som uppträder vid lågkonjunktur. Arbetaren tycks bli mindre kvalificerad att utföra sitt jobb. Felprocenten blir högre. Det har ju sin naturliga förklaring i att irritationen och osäkerheten inför framtiden spelar arbetaren många spratt. När man då kan få höra en överordnad komma med frågan:

— Hur i helvete kan Andersson stå och göra något så förbannat vansinnigt?

Ja, då kan man verkligen börja undra varför just han har blivit bas på arbetsplatsen. I varje fall inte på några psykologiska kvalifikationer. För inte står väl i alla fall Andersson och gör fel medvetet? Inte binder han ris åt egen rygg bara för att det är så förbannat kul att se basen röd i ansiktet.

Andersson börjar bli gammal

Det mest beklämmande är att det ofta är de äldre som drabbas av psykosen och hamnar i skottgluggen. Man vill inte gärna tänka tanken ut, men jag skulle nog ändå vilja dra fram saken så här. Andersson börjar bli gammal och darrig. Kanske slutar han efter en rejäl avhyvling. Nu under lågkonjunkturen är företagen beroende av snabb och villig arbetskraft. Under en högkonjunktur skulle aldrig en sådan händelse utspelas. Då är till och med gamle och darrige Andersson bra att ha i produktionen.

Jag valde ett säkert yrke trodde jag för snart tjugofem år sedan. Nu vid dryga fyrtio år är jag friställd. Inom mitt fack finns inte jobb att uppbringa ens i storstäderna. Men jag klagar inte. Skulle det visa sig att det inte finns jobb inom mitt yrke, så finns det alltid något annat att syssla med. Vill man bara arbeta och inte är mer än dryga fyrtio, så tror jag att det finns möjligheter att dra sig fram. Värre är det för äldre inom yrket. Flera av mina kamrater, som delade mitt öde, närmade sig de sextio. Ja, det fanns till och med de som hade fyllt sextio. För dessa ter sig situationen avsevärt hemskare. Visst bor vi i ett välfärdssamhälle och ingen ska ju behöva dö sväldöden. Men hur många av dem som arbetat i ett respektabelt yrke i fyrtio och femtio år går till det sociala och ber om en allmosa? Och hur länge

ska vår pressade budget orka med socialvården?

Ett öde bland många

I samband med avvecklingen på min arbetsplats vill jag gärna dra fram ett personligt öde. En förman, anställd 1938 i företaget, och med starkt invaliderad hustru fick dela samma öde som jag själv. Det hör till saken att för mannen alltid varit en förstående och ansvarsmedveten kugge i maskineriet under alla år. Omtyckt av de flesta men allt för snäll och undfallande både uppåt och nedåt. Han brukade alltid säga, att det är inte mitt sätt att sköta ett arbete, när man påpekade att han måste säga ifrån på skarpen. Visst hade han rätt, men går det att arbeta efter sådana metoder i vårt hårda klimat på arbetsplatserna? Det visade sig att det inte var rätta metoden på den här arbetsplatsen. Personen i fråga hade nyss gjort om sin lägenhet med tanke på sin svårt invaliderade hustru. Med flera tiotusentals kronor hade han satt sig i skuld. Han hade för ett par år sedan varit den drivande kraften i en stor uppfinning, som han frikostigt delade med sig av till företaget.

Söndagen före julhelgen förra året skulle han med sin hustru i rullstol anträda en välförtjänt semesterresa till Kanarieöarna. Jag talade med honom dagarna före avresan. Han var glad å sin hustrus vägnar. Hon såg fram emot

den härliga semestern på de soldränkta sandstränderna.

Fredagen före avresan fick han sin lapp om att företaget inte längre hade någon användning för hans tjänster.

Hoppas att aktieägarna ska känna sig nöjda och belåtna på hans och oss andras bekostnad.

Det säkra blir allt osäkrare

Jag kan förstå ett konkurshotat företag, men så ta mig fan om det skulle få vara tillåtet av ett företag som varje år kan höja sin aktieutdelning. Arbetsstryggheten är ju sämre nu än för hundra år sedan. Något fel i utvecklingen måste det vara. Landet översvämmas av utländsk arbetskraft. Man tar arbetskraft från glesbygden i norr och tvingar in dem i en miljö och ett arbete, som de absolut inte trivs med. Arbetaren stuvas in i en barack tillsammans med ett trettiotal andra vilsekomna, som alla har det gemensamt, att deras familjer sitter isolerade hundratals mil ifrån dem. Hur ska de kunna känna arbetsglädje och trygghet? Man tvingar dem ju till att bli alkoholister och missanpassade individer. De vill ju inget hellre än arbeta. Men man måste ju förstå att de reagerar negativt, när de blir tvingade in i något absolut samhällsvidrigt och själödöende sett ur deras ögon.

Det blir svårare och svårare att välja yrke trots alla fina skolor och yrkesvägledning och psykologer. ■

Vår outvecklade socialkultur: 3

I SIN FORTSATTA ARTIKELSERIE FÖR STATUS TAR R U N E M L I N D G R E N DENNA GÅNG UPP VAD HAN KALLAR FÖR SOCIALPOLITIK I FÖRVANDLING.

Vilken är då Socialstyrelsens policy, med vilka målsättningar fungerar den i vår verklighet?

Här kan dels detta vara att säga:

Den sociala ideologin håller, en bra bit, men den sociala praktiken, inte minst på sk gräsrotsnivå bla i kommunerna belastas av tungt byråkratiska och inte påtagligt människovänliga rutiner.

Det finns, som man påpekar i boken Socialvård och samhällsförändring — åsikterna varierar och spetsas delvis till i andra böcker¹⁾ — ett betydande inslag av förmynderi och överståthet i sociallagstiftningen.

"Socialvårdens funktion idag är, med en viss överdrift, att utdela välmenande råd och nålpenningar och ibland vidta tvångsåtgärder för den enskildes 'bästa'".

Det finns en enkel folklig — och moralisk — tes som hävdar att individen, och enbart han själv, är orsak till sin eventuella sociala nöd.

Det finns därjämte, vilket påpekas i bla Socialstyrelsens egen utredning om den icke institutionsbundna socialvårdens målsättning och organisation, tendenser hos socialvården som är klart diskutabla.

Så kan tex skiftande sociala myndigheter demonstrera en "omedveten eller medveten likgiltighet för de betalningssvaga".

Exempel: Oaktat det är ett känt faktum att tex goda bostäder kan ge ett viktigt bidrag till den sociala rehabilitering som bör vara socialpolitikens mål, fungerar många kommuner bostadssocialt fel. Man placerar tex betalningssvaga grupper, människor

med skitfande sociala problem i sneringsområden etc. Det innebär att man spär på den sociala skiktning och segregation som bevisligen direkt eller indirekt kan förvärra de sociala problemen. En kriminalitetens grogrund är ju dåliga bostadssociala förhållanden, och många folkhemiska marginal-existenser lever i sådana förhållanden.

Även i övrigt kan socialpolitiken fungera fel: Här finns fortfarande rester grundade på värderingar från i går, från fattigvårdstänkandets dagar, med förödmjukande beklädnadshjälp, "matlapps"-formaliteter etc.

Förhållandet att socialvården, som Paul Lindblom påpekat, alltför länge fungerat — och fortfarande ställvis fungerar — som ett slutet system med

få externa kontakter, socialfolkets beslut si eller så har fungerat som orubbliga kategoriska imperativ, i stort sett utan appell, komplicerar också bilden. Många kommuner har avgjort också tagit alltför lätt på den ändring i socialhjälp lagen 1968, som ålade dem att aktivera sin uppsökande verksamhet — och även här finns en underutveckling att uppmärksamma.

De höga texter de delvis har att fungera utifrån är å andra sidan styckevis påfallande kärvt formulerade.

I propositionen till nuvarande socialhjälp lagen uttalade tex departementschefen bla att hjälp i förekommande fall inte bör "utmätas så snålt att vederbörande nätt och jämt hålles över svältgränsen, men å andra sidan bör hjälpen inte heller vara så frikostig att hjälptagaren beredes en högre levnadsstandard än dem, på vilken fullt självförsörjande medborgare i små omständigheter lever". Det är en bestickande formulering — som dock lämnar utrymme för betydande godtyckligheter, så länge nämligen förhållandet är det att "det aldrig gjorts något försök att precisera vad som skall anses utgöra minimal levnadsstandard i ett samhälle"²⁾.

Socialstyrelsens här tidigare nämnda utredning greppar dock över denna komplicerade problemsektor med ett fint nytänkande.

En huvudsynpunkt är:

Det är nu nödvändigt att flytta tyngdpunkten i det sociala arbetet från "vården av fall" till människans situation i vardagsmiljö. Resurserna bör omfördelas så att insatserna förskjuts från institutioner och individriktade insatser på socialbyråerna till påverkan av samhällsstrukturerna och aktiverande insatser i de mänskliga vardagsmiljöerna.

En utbyggd social service, utvidgade förbyggande insatser, uppsökande och aktiverande insatser i de folkhemiska vardagsmiljöerna avses parallellkopplas med ett ökat samspel och samband mellan olika sociala instanser och insatser: Nu splittras det sociala arbetet på alltför många delsektorer. "Den ena handen" vet inte vad den andra gör. Omständligheten och den förhållandevis byråkratiska och invecklade organisationen har självfallet tagit bort både tid och kraft från det som borde vara tyngdpunkt och väsentlighet i arbetet, nämligen den aktiva vården och rehabiliteringen.

Tankegångar som delvis överlappar de här redovisade synpunkterna möter också i allmändebatten:

"I samhällsstrukturen finns inbyggd en mekanism som stöter ut människor samtidigt som majoriteten medborgare får sin levnadsstandard höjd... Socialvården måste politiseras, det vill säga inriktas på att förändra den samhällsstruktur och de miljöer som utgör grogrunden för problemen, och inte bara sträva efter att "återanpassa" människor till samhället..."³⁾.

Gunnar Inghe följer upp de synpunkterna:

"Tydligt är att teorin om klassamhället och den kapitalistiska produktionsordningen som förklaringar till välfärdsstatens dilemma kan ha fog för sig. Den slutsatsen torde man våga dra att om man ska lösa alla dessa trängande problem, så måste välfärdspolitiken kompletteras med radikala åtgärder, riktade bla mot samhällets uppdelning i olika sociala klasser med oförenliga intressen och privilegier. Välfärdskravet måste utökas med det krav på jämlikhet och broderskap som ljudit i 200 år".

Vid en stor socialarbetarmanifestation i Göteborg, för att ta ett tredje citat, återkommer och varieras dessa synpunkter:

"...det kan i längden inte vara acceptabelt att socialpolitiken främst har till uppgift att minska skadeverkningsarna av det nuvarande ekonomiska systemet — Den defensiva socialpolitiken har bevarat och i många fall förstorat de redan befintliga klyftorna mellan samhällsklasserna och gett upphov till nya skillnader mellan olika grupper i samhället — Den måste därför ersättas av en offensiv socialpolitik som har som ett viktigt mål att medverka till att stoppa utvecklingen av samhället till att bli enbart en produktions- och konsumtionsapparat med bruttonationalprodukten som främsta värderingsinstrument — Men också denna uppgift är för defensiv. De nya målen för socialpolitiken måste utformas så att de får en styreffekt långt utanför socialpolitikens gränser".

Experiment som de sk socialcentralerna — de avses sammansmälta hälso-, sjuk- och socialvård, och arbeta med integrerade arbetslag; de föreslås också arbeta med såväl medicinsk som social jour dygnet runt, nöden har, som bekant, inte kontorstid — är här nyprövningar att uppmärksamma. Sociallöneidén likaså. Socialstyrelsen rekommenderar en kommunal anslutning till den Stockholmska sociallöneidén, av två skäl. En realiserad sociallön försvagar momentet av

förödmjukelse i hjälptaget. Det är det ena. Det andra är: därigenom överförs hushållningsansvaret på den enskilde, i en helt annan utsträckning än nu: Detta, menar man, stämmer överens med den långsiktiga rehabilitering man vill åstadkomma.

Detta är så mycket mer motiverat som socialvårdsresurserna idag hjälper nedslående få på fötter. Stora resurser, har socialdirektör Bengt Hedlén i Malmö erinrat, sätts in med mycket liten verkningsgrad. "Därför att vi går fel till väga. Fungerar som nödhjäl och korrigeringsinstrument". Vi bör istället, hävdar Hedlén, försöka få in de hjälpsökande i en ny gemenskap. Vi bör motarbeta tendensen att hålla "klientelet" i underläge. Omvänt: Vi bör arbeta hårt för att göra socialvårdsbyråerna till öppna samhällliga vårdorgan, förmedlare av service och medborgerliga rättigheter.

Även de socialvårdade, påminner han slutligt, bör ha inflytande på socialpolitik och socialvård. Därtill:

Vi bör, anser Hedlén, fungera mindre selektivt än nu. I dag förhåller sig socialfolket välvilligare till de som har sk god prognos — arbete, egen bostad etc — än till dem som inte har god prognos, de arbets- och bostadslösa tex; de sk konstfackgubbarna kan här vara ett exempel.

Endast därigenom kan vi skapa ett bättre, ett alternativt samhälle, en bättrad utvecklad social kultur.

¹⁾ Paul Lindblom (red): Socialvård i framtiden. Tiden, 1969

²⁾ R. Murray m fl: Jämlikt och olikt. Tribunserien, Aldus, 1970

³⁾ Gustav Jonsson: Det sociala arvet

*Diskussionspunkterna
till detta avsnitt
finns på sidan 22*

**TÄNK PÅ
HJÄRT- OCH LUNGSJUKAS
BLOMSTERFOND**

Postgiro 95 00 11-7

Malta — ett RHL-resemål

*Ingemar Carlsson berättar i ord och bild
om ett av RHL-resornas mål*

De maltesiska öarna består av Malta, Gozo och Comino och ligger i hjärtat av Medelhavet. Dessutom finns tre obebodda små öar vid namn Cominotto, Filfla och Selmunett. Ögruppen har inga gamla anor som turistmål utan upptäcktes som resmål för oss svenskar för ett par år sedan då charterresorna började komma igång.

Avståndet mellan Malta och den närmaste orten på Sicilien är 93 km och motsvarande avstånd till nordafrikanska fastlandet är 288 km. Malta tillhör de minsta öarna i Medelhavet, 27 km lång och med en största bredd av 14 km. På denna lilla yta ryms omkring 320 000 människor. Ingen plats på ön är mer än 5 km avlägsen från havet och det platta landskapet ger ön ett jämnt klimat, öppet för ljumma

havsvindar både sommar och vinter. Det bekvämaste och snabbaste sättet att nå Malta är naturligtvis med flyg och det billigaste att följa med en charterresa. Flygturen till Malta går över bl a Sicilien. Efter en kort tur över Medelhavet sänker sig planet mer och mer och plötsligt höjer sig något gult ur vattnet. Ju närmare man kommer desto tydligare syns åkrar, vägar, städer och byar. När man flyger in över ön liknar allt en enda stor stad som reser sig ur havet.

Malta har en omväxlande historia

Det är svårt att berätta om Malta utan att komma in på dess omväxlande och fascinerande historia. På grund av sitt gynnsamma läge och genom angränsande naturliga hamnar har Malta från

allra äldsta tider lockat många äventyrslystna folkslag till sig. Öns historia står troligen inte i proportion till dess storlek. Redan tusentals år f Kr var Malta befolkad av människor som fortfarande är okända för moderna arkeologer. Fenicierna använde Malta som anlöpningshamn som därefter ockuperades av romare, bysantiner, araber och många andra folkslag. En vändning i öns historia kom i början av 1500-talet då Johanniterriddarna gjorde Malta till sitt högkvarter. Under de 250 år som de härskade grundade de många städer, bl a huvudstaden Valletta, palats, kyrkor och parker. I slutet av 1700-talet ockuperades Malta av Napoléon som då var på marsch mot Egypten. Men malteserna gav honom ingen chans att hålla sig kvar utan efter två år var ön åter fri, denna gång med brittisk hjälp. Fr o m 1814 stod Malta under brittiskt beskydd som en koloni — en ställning som varade till september 1964 då man blev självständiga.

Engelska och maltesiska

Malta av idag präglas också av engelsmännen då det var dessa som de sista århundradena styrde på ön. Följaktligen talar befolkningen engelska vid sidan av maltesiskan, som för oss svenskar är fullständigt obegripligt då det är en blandning av italienska och arabiska. Man kör fortfarande till vänster på gator och vägar och har haft engelsk valuta. Fr o m maj månad i år genomförs den stora myntreformen då man övergår till decimalsystem med egen valuta som kommer att bestå av pund och cents. Lokaltidningarna är tryckta på engelska och maltesiska. Radio och TV sänder omväxlande på dessa båda språk. Man lägger genast märke till de många, ofta höga tv-masterna. Centralantennerna används inte och höjden måste man därför ha för att kunna ta in de italienska programmen som är populära och syns mycket bra.

Malta är utan järnväg

På Malta finns ingen järnväg utan allmänna kommunikationsmedlet är buss. Det finns mer än 15 busslinjer att välja mellan och man kan komma till praktiskt taget vilken plats som helst. De maltesiska bussarna är målade i olika,

glada färger, beroende på vilken linje de trafikerar. Detta är en kvarleva från den tid då många inte kunde läsa utan kände igen sin buss med hjälp av färgerna. Bussarna är inte särskilt komfortabla men turerna är mycket täta och billiga. Många chaufförer sitter egendomligt nog snett bakom ratten. Detta har en religiös förklaring — chauffören har överlåtit styrningen åt ett helgon och det är detta som styr och alltså inte chauffören.

Det är billigt att hyra bil, omkring 25—30 kronor per dag till vilket endast kommer kostnaden för bensin. Vägväsendet är väl utvecklat och de flesta vägarna är asfalterade om än något guppiga. För kortare sjöturer kan man hyra den vackert målade maltesiska taxibåten — dghajsa — och vill man bekvämt ta sig runt i huvudstaden Valletta kan man hyra en hästdroska — karozzin.

Ett behagligt klimat

Malta har ett mycket behagligt klimat och är helt befriad från kalla vindar. Dimma, snö och frost är okänt. Det går att resa till Malta praktiskt taget året runt, under tio månader är klimatet varmt och hälsosamt. Öarna är mest till sin fördel i april och maj då natu-

ren står i blomning och luften är klar och frisk. Den hetaste perioden varar från mitten av juli till mitten av september, men vädret är fortfarande mycket varmt ända in i oktober. Under den hetaste tiden mildras hettan av friska brisar som blåser in över ön från det omgivande havet. I början av maj kan man bada och säsongen kan sträcka sig, vid särskilt tjänlig väderlek, ända in i de första dagarna i december. De kallaste månaderna är december—februari då regnet faller, dock endast under korta perioder och i små mängder varefter solen snart skiner igen. I genomsnitt kan man räkna med 5 timmar sol per dag under vinterhalvåret och ända upp till 13 timmar sol dagligen på sommaren.

Tätt mellan städerna

Det är lätt att likna Malta vid en enda stor stad eftersom avstånden mellan städerna är mycket små. En stor del av Malta är dock ren landsbygd med odlade fält. Jordbrukarna har dock problem med bevattningen och måste tillgripa konstbevattning. De odlar på små fält omgivna av höga stenmurar, utlagda i det terrasssystem som är vanligt i medelhavsländerna. Trots dessa svårigheter växer, tack vare jordmån

och klimat, en stor mängd grönsaker såsom tomater, potatis, apelsiner m m. Skogar saknas helt och de träd som finnes bildar endast små lummiga lundar och trädgårdar.

Den tätast befolkade delen ligger runt Valletta, där nästan 2/3 av den totala befolkningen bor. Sedan finns det ett bälte av glesare befolkade delar, vilket beror på att malteserna föredrar att bo i kompakta städer och byar. I allmänhet är husen i byarna grupperade runt en kyrka, vanligtvis byns största och mäktigaste byggnad. Husen saknar ofta trädgård och bildar en enda lång rad av fasader längs huvudgatan.

Av stor betydelse för livet på ön är festen, en religiös fest med olika arrangemang såsom musikkonserter, fyrverkeri, färggranna religiösa processioner och praktfullt smyckade gator. Malteserna är för övrigt mycket religiösa. Det finns omkring 400 kyrkor och kloster över vilka invånarna är mycket stolta. Oftast är det stora, mäktiga byggnader som uppförts med hjälp av frivillig arbetskraft. På festdagarna är interiörerna speciellt färgprunkande.

Forts sid 22

Följ med RHL till Malta,

Som omtalades i förra numret av Status ämnar förbundet genomföra rekreations- och hälsoresor under våren 1972. Det blir tre olika resmål för dessa resor, nämligen Bulgarien, Jugoslavien och Malta. För att erbjuda medlemmarna bästa möjliga alternativ har två av förbundets funktionärer Bruno Landstedt och Bengt Dahlström gjort resor till dels Bulgarien och dels Malta för att på plats undersöka förhållandena.

Låt oss börja med Bulgarien. Nere vid Svarta Havet ligger Sunny Beach, Bulgariens riviera, med en milslång sandstrand och underbart klart och rent vatten. Här har vi fastnat för två hotell, dels hotell Kuban, som är ett mycket modernt, snyggt och trevligt möblerat hotell med alla bekvämligheter. Hotellet ligger 200 m från stranden. Inkvartering i dubbelrum. Alla rum har balkong. Det andra hotellet är Iskar med lägre standard än Kuban, men helt acceptabelt. Där har

man inga balkonger. Också detta hotell ligger ca 200 m från stranden. För dem som icke ställer alltför höga krav på standard är detta hotell ett bra alternativ.

Vid ankomsten till hotellen kommer en läkarundersökning att företagas för dem som vill. Dessutom kommer en svensk sjuksköterska att vara med under hela resan. Läkaren kommer vid undersökningen att ge goda råd vad beträffar badning, promenader och motion m.m. Skulle någon bli akut sjuk finns goda vårdmöjligheter dels vid en poliklinik i Sunny Beach och dels vid ett sjukhus i Promorie 18 km från Sunny Beach. Resorna till Bulgarien kommer att avgå den 20 och 27 maj från Stockholm och Malmö. Man flyger direkt från Sverige till Burgas, en stad som ligger 30 minuters bussresa från Sunny Beach.

Vad kan man mer säga om Bulgarien?

Jo, man har ett skönt klimat, särskilt i maj, då det ännu icke blivit för varmt. Badtemperaturen 20—22°. Man äter och dricker gott och billigt. Man kan köpa lädervaror och keramik mycket billigt. Vill man roa sig kan man göra det på restauranger och nattklubbar. Men framför allt är värmen och luften välgörande.

Från Bulgarien beger vi oss till Malta, den lilla ön i Medelhavet söder om Sicilien. Här möter oss ett skönt klimat, härliga bad i rent och klart vatten, en gästvänlig miljö och en gammal fin kultur. Malta är en liten ö mindre än Gotland. På Malta har vi valt ut två hotell dels Metropole i Sliema i närheten av stranden och dels hotell Verdala, som ligger längre inåt landet i Rabat. Hotell Metropole är ett modernt och snyggt hotell med god standard och alla bekvämligheter. Det ligger på en ganska lugn gata ca 100 m från den utsökta strandpromenaden. Hotell Verdala ligger ca 15 minuters

Bulgarien och Jugoslavien!

bilväg från huvudstaden Valencia. Verdala är ett lyxhotell med bla swimmingpool, TV, radio, telefon på alla rum, balkonger med härlig utsikt, modernaste inredning, flera restauranger. För den som vill unna sig litet lyx under dessa dagar rekommenderar vi gärna detta hotell. Liksom i Bulgarien är mat och dryck gott och billigt här. Det finns många sevärdheter och gammal förhistorisk kultur för den som är road av detta.

Klimatet är speciellt lämpligt för våra medlemmar under maj och början av juni. Värmen är då icke pressande och luften hög och ren. Läkarmöjligheterna är desamma som i Bulgarien med undersökning vid ankomsten och möjlighet till vård om något skulle inträffa. Resan till Malta avgår den 23 maj från Stockholm och Köpenhamn. Flygtiden är ca 5 tim. Resorna till Bulgarien och Malta företas med Reso och är i första hand tänkta som rekreationsresor för våra medlemmar och dem närstående personer medan resan till Jugoslavien är en hälsoresa, som anordnas av Nyman och Schultz och är öppen för hjärt- och lungsjuka.

Vi har inte varit i Jugoslavien och tittat på hotell Astoria Residenz i Opatija p g a svårigheter att resa dit denna tid på året. Vi har emellertid varit i kontakt med läkare som deltagit i dessa resor i Landstingsförbundets regi. Man försäkrar oss att resorna är mycket bra och rekonditioneringsbehandlingarna värdefulla. Transportsköterska medföljer flygningen Arlanda—Rijoha. Dessutom finns en svensk sjuksköterska i Opatija, som tjänstgör som förbindelselänk mellan patienter och jugoslavisk personal. Opatija erbjuder ett sällsynt mildt klimat. Utmed havsstranden finns en ca 18 km lång promenadväg fri från trafik och besvärande stigningar. Många parkanläggningar skänker svalka och slösande blomsterprakt.

För att kunna få deltaga gratis i dessa resor till Opatija fordras läkarintyg och remiss från läkare. Intyg och remiss insändes samtidigt med ansökningsblankett till Riksförbundet för hjärt- och lungsjuka, som sedan prö-

var anmälningarna. Resan kostar kr 2 625:— och varar i 6 veckor. För behandlingen betalar varje resenär själv 15:— per dag. För anslutningskostnader till Arlanda, Malmö, Köpenhamn svarar förbundet för dessa utom kr 100:—, som resenären själv betalar.

Tanken är att ingen skall ha högre kostnad än kr 100:— till närmaste avreseflygplats oavsett var någonstans man bor.

Fotografierna är från Malta
Foto: Ingemar Carlsson

FÖRSLAG TILL RESMÅL 1972

MALTA	Stockholm	Köpenhamn
2 veckor hotell Metropol i dubbelrum	945:—	860:—
2 ” ” Valdera ” ”	1 325:—	1 230:—
Sjuksköterska ingår		
Arrangör Reso		
Avresa 23/5 1972		

BULGARIEN; SUNNY BEACH

2 veckor hotell Iskar i dubbelrum	630:—	595:—
2 ” ” Kuban ” ”	715:—	695:—
Sjuksköterska ingår		
Avresa 20/5, 27/5 1972		
Arrangör Reso		

JUGOSLAVIEN, OPATIJA

6 veckor hotell Astoria/Residenz i dubbelrum ..... 2 625:—
 Transportsjuksköterska ingår. Sjuksköterska finns på platsen, som kontaktlänk mellan läkare och patient.
 15:—/dag behandlingsavgift betalas av resenären.
 Avresa 2/5 1972.
 Arrangör: Nyman och Schultz.

Sista anmälningsdag 5 april 1972 för Bulgarien och Malta
 ” ” 31 mars 1972 för Jugoslavien

Anmälningskupong finns få sidan 23

Skyddat - eller oskyddat arbete?

Det "skyddade" arbetet

I det ekonomiska system som är dominerande i vårt samhälle har man aldrig kunnat garantera alla som vill och kan arbeta full sysselsättning. Arbetslöshet är en del av detta system, sedan har toleransgraden mot arbetslöshet varierat under olika tider. Den industriella reservarmén, som de arbetslösa också kallas, har därigenom varit av varierande storlek. Det som alltid har utmärkt den har emellertid varit att i dess led har funnits en hög andel som tillhört de handikappades krets.

Inget samhällssystem kan dock ha en alltför stor industriell reservarmé. De politiska följderna är osäkra. I och med att arbetarrörelsen växte fram som en organiserad kraft uppstod också en rörelse som man kunde räkna med icke skulle tolerera arbetslöshet. Av dessa anledningar har man på olika sätt och med olika metoder försökt att hindra verkningarna av den arbetslöshet som har sin rot i det ekonomiska systemets egen inneboende lagbundenhet: kon-

junkturväxlingar, koncentrationssträvanden, strukturomvandlingar etc.

DET BÖRJADE MED AK-ARBETEN

Den höga arbetslösheten i vårt land under första världskriget ledde till att staten tog initiativ för att få fram särskilda arbeten för arbetslösa. Till en början kallade man dessa för nödhjälpsarbeten, sedermera för reservarbeten. När Statens arbetslöshetskommission (AK) anordnade dem kallades de för statliga reservarbeten, när kommunerna anordnade dem kallades de för statskommunala reservarbeten. De arbetslösa kallade dem för AK-arbeten.

Principen för dessa arbeten var, att

man endast kunde sätta igång sådana arbeten som inte skulle utföras på den öppna marknaden och lönerna skulle vara lägre än på den öppna marknaden.

SEN BLEV DET BERED SKAPSARBETEN

Vid tiden för andra världskrigets utbrott hade i stort sett de statliga reservarbetena avvecklats. I krig och krigssituationer finns det inte plats för arbetslöshet, ett exempel på vilka möjligheter som ryms inom våra samhällen när allt underordnas allas bästa. Nu ersattes reservarbetena med statliga beredskapsarbeten. Övergången år 1940 innebar ändrade lönevillkor. Öppna

Med tanke på att vi har en läsekrets i de nordiska länderna som starkt intresserar sig för hur det så skyddade arbetet växt fram i vårt land publicerar vi denna artikel av ERIK RANSEMAR. Den har tidigare varit publicerad i Social försäkring, nr 12/71.

marknadens löner infördes. Samtidigt ändrade inriktningen av arten av arbetsobjekt. Varje slags arbete skulle kunna utnyttjas som beredskapsarbete under förutsättning att det var nyttiga och nödvändiga arbeten.

Redan tidigt var förslitningssymtom en bidragande orsak till att många fick gå in i beredskapsarbetena för att få ett arbete. I en utredning år 1947 från Norrbotten konstaterade man att ca 48 % av de arbetslösa icke kunde få arbete i öppna marknaden på grund av fysiska besvär.

Högkonjunkturen efter andra världskriget medförde att antalet sysselsatta i beredskapsarbeten minskade. Den 31 januari 1948 sysselsattes endast 1 055 personer i statliga beredskapsarbeten, 364 i statskommunala beredskapsarbeten och 277 i kommunala arbeten utan statsbidrag, dvs 1 696 personer.

ARKIVARBETET — TJÄNSTMÄNNENS RESERVARBETE

När 30-talets stora depression svepte över Sverige blev också tjänstemännen arbetslösa. Det var främst äldre och medelålders tjänstemän och kontorister med svag yrkesutbildning eller som hade handikapp av andra slag som blev utslagna från den öppna marknaden. Kraven restes från olika håll att även de arbetslösa tjänstemännen borde få sin arbetsfråga löst genom samhällets ingripande.

Genom en motion i riksdagens andra kammare fick arbetslöshetskommissionen i uppdrag att utreda denna fråga. Kommissionens undersökningar ledde till att Kungl. Maj:t gav denna i uppdrag att skyndsamt anordna statliga reservarbeten för "arbetslösa kontorister och med dem jämställda". För dessa slags arbeten gav man namnet arkivarbeten.

De första arkivarbetena satte igång år 1934. Omfattningen var till en början ringa. Medeltalet sysselsatta år 1937 var inte fler än 84, vilket sannolikt inte berodde på låg arbetslöshet utan på det byråkratiska system man byggde upp kring arkivarbetet. Systemet byggde i sin tur på ambivalensen mellan beslutfattarnas intentioner och handläggarnas kringskurna handlingsfrihet. Den 1 mars 1948 var 326 svenska medborgare sysselsatta i arkivarbete. Övervägande antalet av dessa kunde betraktas som handikappade på grund av fysiska besvär. Medelåldern var 60 år men då bör man veta att för att kunna få ett arkivarbete krävdes att man fyllt 40 år.

Från 1943 fick arkivarbetet stor betydelse för den skara flyktingar som kom till vårt land och som hade varit

verksamma i sk intellektuella yrken i sina hemländer. På grund av bristande kunskaper i svenska och på grund av andra formella och byråkratiska hinder kunde de inte omedelbart få arbete i öppna marknaden. Det högsta antal flyktingar som var sysselsatta i arkivarbete hade vi år 1946 med 1 263 personer. 1947 hade antalet minskat till 428. Arbetsmarknadsverket hade under mellantiden satt igång med speciella aktiviteter för att få fram arbeten i öppna marknaden för flyktingarna.

DE SKYDDADE VERKSTÄDERNA

De skyddade verkstäderna har växt fram på ett annat sätt än de andra formerna av sk skyddad sysselsättning. Här kan man spåra förbindelser långt tillbaka i tiden, till den institutionaliserade vård, skolgång och yrkesutbildning som byggdes upp under 1800-talet för vissa handikappgrupper, främst de blinda och de "vanföra", men också till sjukvårdens och anstaltarnas sysselsättningsverksamhet.

De första verkstäderna som var av annan typ än institutionernas, sjukhusens och anstaltarnas, byggdes upp av organisationer som i sin verksamhet kommit i intim kontakt med de socialt handikappades problem. Det var religiösa organisationer av typ Stadsmissionen i Stockholm, frälsningsarmén etc. Stadsmissionen i Stockholm hade redan i slutet av 1920-talet en skyddad verkstad färdig. Till typen fungerade den som en "övergångsarbetsplats" för personer som kom från sjukvårds- eller anstaltsvistelser innan de kunde eller orkade gå vidare ut i arbete på öppna marknaden. Stadsmissionen byggde sedan under 30-talet upp flera verkstäder.

När arbetsmarknadsverket vid tiden för andra världskrigets slut började bygga ut sin serviceverksamhet för handikappade (partiellt arbetsföra) och som sedan fick namnet arbetsvård, upptäcktes snabbt behovet av mer utvecklade metoder i yrkesvalsituationerna. Arbetsmarknadsstyrelsen började därför undersöka möjligheterna att få fram arbetsträningsinstitut i olika delar av Sverige. Man satsade på att få kommunerna intresserade.

Den verksamhet som var igång vid den här tiden bedrevs synnerligen osystematiskt. Man hade inte någon klar gränsdragning mellan provning, träning och produktionsinriktat arbete. Det var inte heller möjligt att dra någon sådan gräns beroende på bristen på forskning, centrala riktlinjer etc. Verksamheten hade också vuxit fram

från olika utgångspunkter och med oklara målsättningar. De arbetsuppgifter man hade kom i huvudsak från industrin och hade i mycket karaktär av hemarbete.

År 1943 tillsatte socialdepartementet den kommitté som kom att forma hela arbetsvårdsverksamheten under de kommande decennierna. Kommittén är mest känd under namnet Kjellmankommittén efter dess ordförande, landshövdingen Hilding Kjellman. För denna kommittés räkning gjorde arbetsmarknadsstyrelsen år 1948 en översikt över den verksamhet som då var igång i landet i sin helhet. Det är ganska svårt att systematisera den verksamhet som beskrivs i denna översikt. Skalar man bort den verksamhet som förefaller att ha varit av terapi- och hemarbetskaraktär får man ca 11 verkstäder som var igång. Av dessa drevs 4 av religiösa organisationer, 2 av handikapporganisationer, 2 av välgörenhetsorganisationer och 3 av kommuner. I arbetsmarknadsverkets statistik anges att antalet sysselsatta vid verkstäder av det här slaget var 207 år 1947.

Kjellmankommittén lade fram sitt förslag om "särskilda åtgärder för partiellt arbetsförs sysselsättning m m" år 1948. Därmed hade riktlinjerna för särskilda provnings- och träningsinstitut och avgränsningen mellan arbetsträning och skyddad verksamhet dragits upp. I den skyddade verksamheten skulle man syssla med lönande produktivt arbete i "mesta möjliga mån". Enligt en undersökning som gjordes av arbetsmarknadsstyrelsen vid årsskiftet 1947/48 beräknades att behovet av skyddade verkstadsplatser vid den här tiden var ca 9 000. Det kom att dröja till 1968 innan man hade byggt ut dessa verkstäder till den nivån.

VARFÖR HAMNAR MAN I SKYDDAT ARBETE?

Varför hamnar man i skyddat arbete? Det har uppenbart att göra med hur man värderar människor i vårt samhällssystem. Den enda statliga utredning som gjort en analys av detta fenomen är Kjellmankommittén. Deras analys kan sammanfattas så här.

Företagens syn på den "produktions-svaga arbetskraften" följer konjunkturväxlingarna. I tider av arbetskraftsbrist bortser många företagare från de extra kostnader som det för med sig att sysselsätta handikappade. Vid vrikande konjunkturer "utgallras ineffek-

Dödshjälpen

Denna företeelse har uppmärksammats på sista tiden av medicinare, filosofer, jurister, författare och vanliga människor. Mitt bidrag utgöres av bilder ur verkligheten. Naturligtvis kan jag inte låta bli att spekulera. Så säger VICTOR STEFFEN i detta bidrag för Status. Victor Steffen var under närmare 35 år sanatorieläkare i Lia i Halland.

Den tragiska period då lungtuberkulosen ofta var en obotlig sjukdom har fallit i glömska hos den unga generationen. Den erbjuder många betydelsefulla bidrag till belysande av problem som ideligen dyker upp oberoende av tid och rum.

Det var på 20-talet. Sanatorierörelsen hade kommit i gång. Två komponenter drev den fram: behovet att hjälpa och rädslan för smitta. Väntetiden var långvarig. Det var inte alldeles ovanligt att patienten hann att avlida under tiden. I enstaka fall kunde hon också tillfriskna.

En av sköterskorna på Fagereds sanatorium hade haft ledigt att resa till stan. Det var en sällsynthet. Sköterskorna på den tiden bodde på sjukavdelningarna, hade jour dag och natt, ingen reglerad fritid, ingen åttatimmars arbetsdag.

Sköterskan passerade sanatoriet på sin resa med det pustande och stånkande tåget som uppvärmdes med koks eller vedkamin. Mitt emot henne satt ett par bönder och såg ut över landskapet. Där är många patienter på sanatoriet, sa den ene, det blir ont om plats. Ja visst, sa den andre, men när di behöver plats för en ny patient så ger di en av de gamla dåliga en spruta o så blir det en plats ledig. Ja, sa den andre, det är klart att di måste.

Sköterskan berättade om samtalet för läkaren. Han trodde att det var en enstaka företeelse. En gång när han drack kaffe tillsammans med ett par lantbrukare från trakten relaterade han samtalet. Han trodde att de skulle uppta det som skämt och blev förvånad när han fick svaret: Ja, på lasarettet i Halmstad använder di en medicin som di kallar Svarta flaskan, när di behöver utrymme.

Det var alltså tydligt att tron var ganska utbredd och att metoden att

skaffa plats med sprutan eller svarta flaskan också var accepterad som en praktisk åtgärd. Det var så att man använde morfin eller liknande för att mildra de svårt sjukas besvär. Man tillgrip det inte förrän det var tydligt att behandlingen inte skulle behöva bli så långvarig att narkomani riskerades. Det kunde väl hända att sprutan var den sista medicin som patienten erhöll. Kunde den förkorta livet några timmar så förkortade den också patientens lidande. Sanatorieläkaren fick förklaring på att de svårt sjuka patienterna ibland kunde avböja att få någon spruta. Det fanns kanske en och annan som hade samma cyniska syn på läkarens avsikter som det friska folket som accepterade metoden för att det inte rörde dem. Folk hade alltså lättare att tänka sig att doktorn gav en spruta för att bereda plats än att han gav den för att bereda lindring. Ja, det var trångt om utrymmet. Ibland måste man skriva hem en svårt sjuk patient för att bereda plats för någon som var möjlig att bota. Problemet om prioritering har åter blivit aktuellt. Det är ett gammalt problem.

Så rullades upp ett av dessa dramer varpå sjukhuslivet är så rikt, en av dessa hjärtslitande händelser. Huvudpersonen var en kvinnlig patient, flykting från senaste världskriget, maka och moder till två pojkar. Hon var inte endast vacker utan hon utstrålade klokhet och lugn och vänlighet. Hennes make var också en trevlig och förtroendeingivande man. Han kom ofta på besök. Man skulle tro att hon hade de bästa förutsättningar att bli frisk, att vilja hålla sig kvar i livet. Vi tror att det är en omständighet av stor betydelse. Men här stämde det inte. Hon försämras undan för undan, blev andfådd och fick tuberkulos i luftstrupen. Det var en av de mest fruktade komplikationerna till lungtuberkulos på den tiden, den var mycket smärtsam och opåverkbar för behandling. Underläkaren satte in syrgas.

Min förste lärare på området, Waller på Hålahult, hade givit mig rådet att inte använda syrgas, då det inte gav patienten nämnvärd lindring men däremot förlängde lidandet. Underläkarna hade en motsatt uppfattning. Och eftersom jag inte var säker på saken fick de hållas. En och annan gång kanske syrgasen bringade lättnad. Det var osäkert men säkert var att den förlängde lidandet. Där låg hon med sin syrgas och hade det svårt. Maken satt vid hennes bädd. Jag vet inte om hennes ögon bad mig om något, det var kanske som jag inbillade mig, att hon vädjade till mig att få dö i fred. Men om jag stängde av syrgasen skulle jag få det svårt med maken och underläkaren. Och man kunde ju inte veta. Maken skulle väl snarast känna hennes önsknings och komma med en begäran. En natt blev det ett starkt åskväder. Ljuset slocknade. Men efter en kort stund kom det tyvärr igen. Patienten hade då i skydd av mörkret dragit ut syrgasslangen. Maken skyndade sig att sätta in den igen.

Ja, efter ett par dar befriades hon ändå från sina lidanden. Jag kan förstå att maken ville behålla denna hustru med alla till buds stående medel. Men handlade han på ett sätt som var bäst för frun? Och spelar inte sådan ensidig hänsyn in än i dag. Läkaren kanske har bättre känsla för patientens önsknings. Om han ingriper eller avslutar behandlingen för att låta patienten död i fred får han de anhöriga på sig. Det har i ett sådant fall blivit anmälan till medicinalstyrelsen och då var patienten sedan länge medvetslös. Det är inte lätt för den självkritiske läkaren att uppträda mot dem som anklagar honom för mord. När min mor legat sjuk i cancer i 2 år bad hon mig om en dos morfin som skulle befria henne från lidandet. Jag gav henne den tredubbla dösdosen. Ingen behövde ju veta det. Hon insomnade ovanligt djupt den natten och tyckte nästa dag återigen att det var roligt att leva. ■

STATUS BILDKRYSS

BRUK MAT- VARU- AFFÄR					JUNGFRE ENG- TENNIS- STjärnor			SYFTAD TILL FLYGBOLAG		GENAST										
																				HAR LOTTEN LIV O LEVERNE
INGET VINST- PAPPER			ANTI				FIRMA			MJUK I SÄTTET				BÖR MÅGER I VIKT						
RYSK LEDARE			TURIST- PARADIS		EN SIGNÉ PÅ SCEN					VINTER PÅ- LATSET				LJUS TID BRÄKI STÄDER						
								FÖRVISAD ELEV GREK- METROPOL												FLYGFÄLT
UT- FÖR- SÄLJA		I SNART SAGT VÄR JE HEM JUNIMAN			HÅLLER SIG SÄME MED								GAMMALT NOMAD- FOLK STÖJ							
SPÖ- DAM			LÄGGA BENEN PÅ RYGGEN		FULT I SÄR		HALV- GRÄS OCH ÖGON- SÖKA												JOUR- NA- LIST	FEST- KREA- TIONER
UNDER- HÅLLNING PÅ DET HALA							KAN FORMAS FÖR- BUNDNA						ANDAS LITEN UDDE							
TVÄTTA GOLV						BÖR MAN FÅ FÖR MÖDAN				TAS PÅ VINTER- TID MÅ- HANDA BRÄSLAG										
GÖR MAN MOT SOL						KÄLL VARA GÖR BRÖD			DEL AV SLANT				BLIR FAR- KOST							
					VILL MANNEN ATT KVINNAN SKALL												TYGBIT			
JOVIALISK FIGUR PÅ VITA DUKEN	KAN VIN OR- SAKA	NATT- SLAG	HÖLL EJ LÖFET	BRUKAR FÅ VALP	PLATS FÖR TJUR- KAMP SIV LUND							KAN REGNET	DANSK STAD							FÅNGAR
KAN DRIVAS IN										TUGG- GUMMI		MAN I UNIFORM								
HAR KRAFTER I BEHÅLL												VILA								
INGET FÖR VEGE- TARIANEN						FRI FRÅN SMUTS				SÄNKTA										
										SÖT OCH KIM- RÖK										

nr 3

Namn .....

Adress .....

Postadress .....

Lösningarna måste vara Status redaktion, Box 3196, 103 63 Stockholm 3, tillhanda senast den 10 april. För att få delta i tävlingen skall tävlingsbrev vara märkta "Bildkryss nr 3". — Tre priser utdelas som vanligt, nämligen ett på 25, ett på 10 och ett på 5 kronor. Pristagarnas namn meddelas i Status majnummer.

TORSTEN SÖDERLING *Klockorna i Grenå*

Kl 18.30 fred 10 sept går en man i mitt namn ombord i Europafärjan II för resa från Varberg i Halland till Grenå på Jylland. Hans namn är Eskil Kork. Helgrå, metallvita glasögonbågar. Det högra glaset faller ur när han tar av bågarna och inte kontrollerar rörelsen. Det irriterar honom; just nu när han tagit bord med vit duk och innan de ännu hunnit passera Varbergs dystra fästning, fått in laxsmörgås, Ålborgs Jubilaum, Guld Export. Exporten för 2.55 svk, 3.45 dsk. Sodavand alle sorter 1:45 resp 2:10.

Krogen ombord går i dansk regi och dricks är inräknad, vilket gör att Kork tror sig ha god råd med en andra Jubilaum innan han hunnit smutta på den första.

Vid växelkontoret talar Krok med två amerikanskor av fräsch etikett. Det är valutakris men den resvane Eskil Kork lugnar dem. De får säkert växla dollars för sitt legala behov under resan på fyra och en halv timma. När månglerskan öppnar luckan visar sig Korks förmodan riktig, damerna ler mot honom och därmed tror han sig ha fått deras fulla förtroende för att ögonbevaka dem medan de sitter ner och får smörgåslistan.

Själv serveras Eskil Kork av danske kyparen Jens Mathiassen (Två Ess)

från Grenå, där hans far driver Sören Kannes Kro, men sällan har mer än tre gäster — muraren, slaktaren, pensionären — som spelar kort med honom själv vid ett bord precis vid disken mellan 19 och 22, då värden konstant är suddig.

Sören Kanne är hjälten som står kopparstaty på Fuglesangstorvet med ett kvajlat rep dinglande i vänster hand. 1833 räddade han på sin mähr med en unghäst i grimma en skeppare och hans son, vars strandade skuta höll på att slås sönder i stormen. Han red ut, drog männen i land med repet, på grunt vatten besteg de unghästen, mästrade den och vart räddade.

Kyparen rör sig elegant med bricka och glas. Han har en tjurfäktares figur och de amerikanska damerna sköljer ner honom med en svag whiskyrogg.

Kork ser att vårtorna skälver på deras brön och vet att de känner sig som Ava Gardner den säsongen hon såg varenda corrida, inkl fiesta brava, på Las Ventas i Madrid, och drog ner konditionen på alla matadorer hon kom åt, så att deras managers darra- de för hur det skulle gå på arenan.

På resan händer inget särskilt som intresserar Eskil Kork, utöver att han tappar det högra glasögat två ggr samt vinner 18 dsk på en av fartygets 16

banditer. Just som färjan lägger till sväljer han samma portion som vid avresan, till vått som torrt. Jovisst, han minns att amerikanskorna vid åttasnåret tog en daghytt, men Kork kan inte svära på att kyparen slank ner. Slut!

Från färjan tar Kork en taxi, betalar 10 svk jämnt in till den sovande by och bor som vanligt på Missionshotellet. Där har han en gång stulit en nattduksbordsbibel som souvenir och därför ständigt återvänder till brottsplatsen.

Han vaknar tidigt, öppnar snedfönstret, ser kyrkan med spetsbågstornet och är därmed hemma med halmen, befriad från varje svensk plåga, varje bekymmer med nationellt drag som tex att vi börjar få ont om skohorn i landet.

Kork vaknar tidigt för att rumsgrannen som saknar telefon beställt effektiv handväckning på dörren. Kork går ut i gryningen, den förste han möter är en arbetsman i blåställ och svarta trätofflor. Mannen hälsar och Kork svarar. I den öppna dörren till en kroglokal rister en städerska en trasa. Nu hälsar Kork och hon svarar. Han ser att hon vill le men att hon inte orkar för att ansiktet är grått och stelt.

Avspänd och öppen tar Kork den främmande staden på sängen. Dess

Månadens dokumentnovell av TORSTEN SÖDERLING ger besked om att författaren väl känner till Varberg. Han har själv vanan inne att gå ombord, fast på större båtar än Grenå-färjan. En del av vad han då upplevt har han skrivit om, bl a i två diktsamlingar.

andedräkt är frisk, affärerna folktomma, skyltvarorna talar ett klarare prisspråk än under tumult. Kork laborerar med växelkursen (100 svk = 141,7 dsk) inne i skallen så att han känner sig räkneshurigt. Han tjänar på böcker och burkmat men förlorar och mer därtill på en TV, gångkläder och skor.

Eskil Kork strosar sig varm, tar kavajen på armen. Dagen kan väntas bli tempererad. Han överraskar Grenås välhållna hus innan de hunnit vakna och brusa upp. De är prydliga som i en sagobok. Plötsligt står han framför ett bilderbokshus, vitt med grönmålat korsvirke. En kolimport är inrymd. Skylten sitter under takskägget, på båda sidor hänger kopparkrukor med flammande pelargonier. I fönstret apoteksflaskor med kolprover. Kork kikar in, kontoret är städat som en liten begravningsbyrå.

När Kork vänder sig står en liten dam i dörren. Hon har guldbågar på näsan. Hur gammalt är huset? — Inte så gammalt som det ser ut, bara från 1850-talet. Hon frågar pillemariskt: — Samlar ni på gamla hus. Kork nickar och pekar på sin panna: — Det gör jag. Jag har massor, från alla möjliga länder. De ryms knappt i skallen, tilläger han och pekar igen.

Kork fortsätter att strosa. Strax är

han inte längre ensam om Grenås charm. Dansken börjar söka sig till selarna. Eskil Kork går fram till den gamla kyrkan. Porten är öppen, Kork hittar en beskrivning på ett bord med en insamlingsbössa och vykort av kyrkan. Det står att den är från början av 1300, i gotisk spetsbågestil (precis som han inte visste det förut).

Då börjar dess orgelverk att klinga och spela i den klara luften, som är excellent för orgelmusik denna morgon. Det är ett automatiskt orgelspel och psalmen som ljuder är: "Loved den Herre, den mektige Konge, med ere."

Eskil Kork skall senare fråga en bibellärd svensk, få veta att detta är "Den kristliga dagvisan". "Den signade dag, som vi nu här se, av himmelen till oss nedkomma."

Kork går in i templet och träffar kirketjener Kaj Jensen, som undrar om Kork inte hörde något fel på orgelspelet. — Nej, jag tyckte det lät himmelskt. Då skrattar Kaj Jensen och säger att en ton är trasig i automatiken men lagning är beställd.

Med beskrivningen i handen går Krok in i det vackra templet samtidigt som han undrar om det finns några fula tempel! Han läser att denna kyrka är påverkad av tiggarmunkarnas enkla byggnadskonst.

Under 30-åriga kriget plundrades

den på hela inredningen av soldatesken. Inte för att skända templet, men för att en flock soldatbusar låg och frös i bivack utanför stan på vintern och därför högg upp hela kyrkans inredning till ved åt lägerbålet.

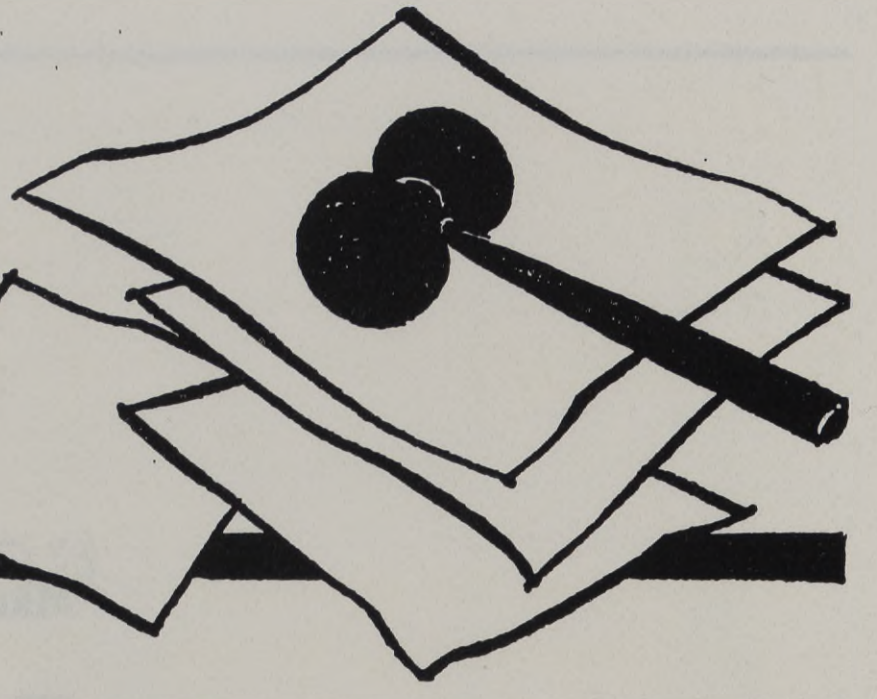
Klockan 12 ligger Krok ovanpå sin säng på 25:an, fönstret är öppet, luften genomskinlig för toner, och nu spelar orgeln: "Kirken är ett gammelt hus..."

Klockan 18 sitter Kork på Iassens Conditorie och dricker beskt kaffe och starksöt San Augustin, 2:50 dsk, och då ljuder över torget, fridfullt och fredligt som nyfallen dagg, från kyrkorgeln: "Nu hviler mark og enge..."

När Eskil Kork återvänt (jag reser alltid inkognito; då är sinnet friskt, öppet, allt träligt och ingrott glömt), berättar jag för honom att den danske skalden Carl Svenstrup var helt betagen i klangen från klockorna i Grenå kyrka. Då spelade de inga psalmer, ringaren drog dem.

Her medens Seklerne skifter,
har dine Klokker ved Gry
gennem utarlige Tider
vaekket den slumrende By.
Her har du ringt om Kvaelden
signet om aftenens Fred,
naar bag de rode Tage
Solen i Vest gik ned.

RHL INFORMATION

Från 7 till 70 eller från starten till 25-årsjubiléet

Lokalföreningen för Hjärt- och Lungsjuka i Karlstad har firat sitt 25-årsjubileum, som väl samtidigt måste betraktas som ett 10-årsjubileum för de hjärtsjuka. Ett 70-tal föreningsmedlemmar deltog vid högtidssammankomsten, som hölls i Stadskällarens festvåning och stämningen var hög under hela kvällen.

Föreningens ordförande fru Gullan Ahlström hälsade välkommen och maken faktor Per Ahlström redogjorde därefter för föreningens tillkomst och för dess vidare historia. Förbundets värderade ombudsman Karl Hellström hade den gången för 25 år sedan i stadens tidningar annonserat sin ankomst och sin avsikt att föra oss lungsjuka samman i en förening. Han lyckades i så motto att vi kom sju (7) till mötet — det räckte till en styrelse; alla medlemmarna var med i styrelsen och följaktligen ingen i oppositionen! Men någon sådan blev ju aldrig heller aktuell — vi skulle ju mot samma mål, mot en bättre situation för oss och för våra sjuka kamrater. Och tillsammans med andra lokalföreningar i landet, centralorganisationerna och vårt riksförbund har vi kanske lov att ta åt oss lite av äran av att de lungsjuka — så småningom — fått det bättre.

De som var med när Kalle Hellström var i staden och "bildade oss" var Stig Bohlin, som blev föreningens första ordförande, Ingrid Strand, (efter något år fru Andersson) kassör, Ove Nord, sekreterare, samt Erik Malmkvist, Karin Malmkvist, Oskar Andersson och Edvard Nicklasson. Av dessa var Ingrid Strand-Andersson

Längst fram Ove Nord, Ingrid Andersson och Gullan Ahlström; i bakre raden Erik Broqvist, Elsa Fors, Per Ahlström och Stig Olsson.

och Ove Nord med vid 25-årsjubiléet.

Dessa och åtskilliga fler hyllade Per Ahlström i sitt tal, bl a Elsa Fors, Erik Broqvist, Sigrid Sterner, Hulda Svenske, Anna Creutzer, Stig och Britta Olsson, hustrun Gullan m fl, m fl, som också är bland pionjärerna och som också lagt ner ett intresserat arbete. Per Ahlström kunde också med gott samvete tagit med sitt eget namn då han — som själv aldrig varit sjuk som oss — såväl inom lokalföreningen som ordförande i styrelsen för Björkefors lagt ner ett utomordentligt arbete.

Därför blev även han föremål för en varm applåd. Aja Schultzberg, som numera inte är bosatt i Värmland, hyllades också för sina insatser som ordförande i CO, bl a.

I föreningens styrelse sitter i dag Gullan Ahlström, ordf, Stig Olsson, kassör, Lilly Johansson, sekr, samt Britta Olsson och Hugo Svenske. De frågor som nu företrädesvis sysselsätter föreningen gäller de kommunala handikappråden, som väl så småningom skall tillsättas.

Ove Nord

Tävlingar utan handikapp?

Vad händer om icke-handikappade i en idrottstävling får möta handikappade idrottsutövare, har man undrat, åtminstone i vissa kretsar inom de senare.

Givetvis borde de handikappade slås ut ordentligt; idrott handlar ju om fysiska prestationer, och alltså borde fysiska brister sätta ned prestationsförmågan.

Men det är inte hela sanningen. Det finns ju alla tänkbara handikapp — och alla möjliga idrottsformer. I bågskytte spelar det t ex föga roll om utövaren sitter i rullstol eller står på friska ben, och ett mentalt handikapp kan finnas hos en fysiskt perfekt individ.

Simföreningen för Alla Handikappade, Göteborg (SFHG) har irriterats över att handikappsimtävlingar oftast förblev handikapptävling för handikappad publik och beslöt våga ett experiment.

Deras simtränare Jan Wingfors som även tränar bla GKK Najaden, löste problemet med någotsånär fysiskt jämställda tävlingare med att inbjuda inte tävlingsrutinerade ungdomar till en tävling med rutinerade simmare inom SFHG. Tävlingen ägde rum i Valhallabadet i december. Här skall inte lämnas detaljerade resultatsiffror, men nämns att lagen visade sig alldeles oväntat jämnstarka. Uppdelningen i de olika grenarna och heaten hade skett enligt föregående resultattider, och i slutkampen var det bråkdelar av sekunder som skilde handikappade simmare från icke-handikappade ungdomar.

Som en god bieffekt måste räknas ungdomarnas tillfredsställelse över att få delta i riktig tävling och deras kanske första fria umgänge med en skara handikappade. De visade intresse av att ställa upp igen — något som kan bli aktuellt i februari, säger några som ägnar en stor del av sin fritid åt SFHG — Ingemar Johansson, Inga Lill Almsenius, som är ordförande; kassören Alf Sandberg och sekreteraren Ragnar Ahlqvist.

Erland Dahm

Förbud mot handikapp i Karlskrona

Karlskrona Konvalescentförening för Hjärt- och Lungsjuka har haft sitt årsmöte med stor tillslutning av medlemmar.

Av årsberättelsen framgick det, att god aktivitet rått inom skilda verksamhetsgrenar. Två studiecirkelar hade varit igång, båda flitigt frekventerade. Litteraturcirkeln hade letts av f d folk-skollärare Sven Hansson och cirkeln om Handikapprörelsen och handikappråden av CO:s studieledare Ellen Kindvall. Terapiföreningens träffar på torsdagskvällarna med fru Kerstin Södöö som erfaren arbetshandledare hade varit välbesökta.

Föreningen har varit representerad vid olika kurser som gällde socialvårds- och arbetsmarknadsfrågor. Sålunda hade nio medlemmar deltagit i regionalkursen i Karlshamn i våras och tre medlemmar hade i höst varit på veckoslutskurs på Svanholmens vilohem. I anslutning till litteraturcirkelns kursbok "Utvandrarna" hade föreningen ordnat en utfärd till de gamla utvandrarsöknarna Långasjö och Ljuder. Utvandrarnas Hus i Växjö besöktes också. Som reseledare fungerade Uno Kvist. Föreningens ordf. sen många år, Axel Hansson hade undanbett sig omval. Styrelsen fick efter val följande sammansättning: ordf. Ivan Magnússon, kassör Ernst Hultman, sekr. Britt Ekbladh, vice ordf. Margit Ottosson, vice sekr. Elsa Mårtensson.

Man beslöt, att stipendier för vistelse vid CO:s semesterhem Långasjön i Asarum skulle utgå under likartade premisser som tidigare. Åtskilliga medlemmar hade under sommaren fått några veckors välbehövlig rekreation på semesterhemmet, vackert beläget vid Långasjöns strand med hela Asarums naturpark att ströva omkring i.

I mars kommer Riksställningens omdebatterade utställning "Förbud mot handikapp" att visas här på biblioteket. Föreningen kommer att medverka vid denna utställning. Ruben Nilsson framförde medlemmarnas tack till styrelsen, varvid han särskilt vände sig till den avgående ordf. Axel Hansson med för-

hoppning om att han inte alldeles skulle överge föreningen, fastän han i fortsättningen tidvis kommer att vistas på annan ort. Axel Hansson kvitterade med att tacka för gott samarbete och för medlemmarnas beredvillighet att sluta upp vid mötena.

Attityder till handikappade

"Ju mer vi betonar lönsamheten i samhället ju fler människor slås ut, blir handikappade. Ska vi acceptera det? Är det inte dags att omvärdera effektivitetsbegreppet och skapa ett samhälle som omfattar alla individer? Det frågar Nils-Olov Johansson i en av höstens intressantaste böcker 'Attityder till handikappade' som kommit ut på Prismas förlag."

Gunilla Boëthius tar i *Fönstret* upp några av tankegångarna i boken. Den kommer att ligga till grund för studiecirkelar om de här frågorna i ABF:s regi. En annan tankegång i boken är vårt gamla religiösa fullkomlighetsideal:

"Människan skapades till Guds avbild, Gud beskrivs såsom allvis, allgod och försedd med oklanderliga egenskaper. Fullkomligheten står i centrum. Den fysiskt eller psykiskt handikappade utgör något främmande, något annorlunda och skrämmande som bör korrigeras i så stor utsträckning som möjligt. Målet är alltså inte att göra handikappet till något man kan acceptera utan någonting som måste botas.

Botas, ja men hur? Jo, genom medicinsk expertis av olika slag. Den handikappade hänskjuts hela tiden till läkare och experter, vilket leder till en ökad klyfta mellan handikappade och friska individer. Det hela blir en expertfråga och samhället kan i viss mån skjuta problemet ifrån sig."

Pristagare

bildkryss nr 1

- 1:a pris 25 kr Martin Sahlberg, Lena-berg, 140 33 Vattholma
- 2:a pris 10 kr Margareta Almlöf, Södertorg 11, 621 00 Visby
- 3:e pris 5 kr Torsten Smith, Skomakaregatan 2, 211 34 Malmö.

Huvudstad från 1500-talet

Det finns mycket att fördriva tiden med på Malta. Man kan vandra omkring i huvudstaden Valletta som grundades 1565 och som försvarade både Maltas och Europas frihet under andra världskriget. Det mesta av livet från den strålande och segerrika tid, då ön erhöll tapperhetsmedaljer, märks dock inte längre i staden. Moderna reklamskyltar och affärer döljer mycket men på sidogatorna kan man många gånger fortfarande finna det verkliga och genuina Malta.

År 1565 är förresten ett historiskt årtal för Malta. Det var det året man besegrade turkarna efter en historisk belägring och Maltas nationaldag firas också med anledning därav. Valletta domineras av hamnen, Grand Harbour, som spelade en stor roll under andra världskriget och fortfarande är en av de vackraste och mest oförglömliga naturliga hamnarna i världen.

En skarp kontrast till Vallettas livlighet utgör den forna huvudstaden Mdina. Den är omgiven av urgamla murar, full av medeltida byggnader bland vilka man återfinner de förnämsta maltesiska familjernas hus. I dag har staden insomnat och kallas också för Den tysta staden. Från stadsmuren har man en härlig utsikt över ön vars högsta punkt är de 300 m höga klipporna vid Dingli, som stupar brant ner i havet.

Domen i Mosta med sin väldiga kupol som är Europas tredje i storlek är sevärd och liksom Capri har Malta Blå Grottor vilka kan besökas med hjälp av fiskebåtar.

Den historiskt-arkeologiskt intresserade har mycket att se på Malta och torde känna sig som i ett paradiset. De romerska katakomberna i Rabat och Hypogeum, som består av en rad grottor, gångar och fyrkantiga rum i flera våningsplan under jorden är alla värda ett besök och bland templen i Tarxien visar guiden stolt på tidningsklipp från kung Gustav Adolfs besök.

Många hotell på Malta

De svenska resebyråer som arrangerar resor till Malta disponerar omkring 20 hotell i olika prisklasser. I och med att malteserna har satsat så intensivt på turistnäringen, ett av deras möjligheter att överleva, har det på de senaste åren också byggts många nya hotell. De flesta är koncentrerade till Sliema, som är öns näst största stad. Där ligger också nöjeskvarteren där man kan roa

sig och kanske spela bort semesterkassan på casinot som är ett av de mest berömda i medelhavsområdet. Litet lugnare är det kanske på den historiska Manoelteatern i Valletta där det bjuds på opera, konserter och balett under vintersäsongen. På sommaren ges utomhusteater i San Anton Gardens där den lummiga grönskan ger en extra festlig inramning. Dessutom finns det inte mindre än ett fyrtiotal biografier på ön med en repertoar av engelska, amerikanska och italienska filmer.

Eftersom Malta är en ö finns det också många möjligheter till bad. En lång rad olika badplatser, från sandiga stränder till klippiga vikar, tillfredsställer de flesta önskemål. Oavsett vilken strand man föredrar eller väljer får man bada i klart vatten utan föroreningar och något tidvatten som kan störa nöjet förekommer inte.

På hotell och restauranger serveras i första hand engelska och kontinentala rätter. Det är naturligt med tanke på engelsmännens dominans bland både tidigare befolkning och dagens turister. Det finns också restauranger som serverar maltesisk husmanskost som är påverkad av italienska matvanor. ■

Socialkulturen

Forts fr sid 9

DISKUTERA

Socialvården ska inte vara en hjälp-gumma som ständigt måste rycka ut, när de samhälleliga kristillstånden blir akuta, påpekade en tidning för en tid sedan.

Förändringar måste sättas in ute i samhället, för att förebygga de akuta sociala nödlägena.

Bostadsproduktionen tex måste ha så starka sociala inslag att slum inte skapas. Det är orimligt att äldre arbetare slås ut när samtidigt import av utländsk arbetskraft sker.

Vad tycker ni om de åsikterna?

Redan nu är socialhjälpkostnaderna höga. De tenderar emellertid att stiga ytterligare. De är nu högre än under krisåren på 30-talet.

Varför? Människor på gatan kan svara: "Folk är slöa. Dom vill inte arbeta. Dom har dålig karaktär. Dom lever bättre på socialvård än att arbeta själva. Det är utlänningarna som utmärker sig mest". Hur ser ni på de synpunkterna?

Lägg i botten dessa uppgifter, förmedlade av Kurt Sjöström, i ett par radioprogram:

Man lever inte överdrivet gott på socialunderstöd. Invandrarna får mera sällan socialhjälp än svenskar i motsvarande åldersgrupper. Det är framförallt ensamstående med barn som blir socialhjälpstagare. Även låginkomsttagarna, dom unga barnfamiljerna, alla som slås ut av strukturrationaliseringarna tenderar bli vårdfall.

Kurt Sjöström frågade: Skall prestationsjakten, hetsen och stressen som ofta blir en följd av rationaliseringar inom företagen få slå ut allt fler människor, ekonomiskt och på annat sätt?

Vi låter frågan gå vidare! Vilka är alternativen?

Vidare: Sociallönen aviseras bli norm för landets större städer. Den innebär som bekant att den behovsprövade socialhjälpens utbetalas med ett fixerat belopp i månaden: Familjen får då själv disponera pengarna som en vanlig lön.

Tror ni på den idén? Varför? Varför inte? Hur ser det nuvarande systemet vanligen ut? Ligger det sociallönen nära? Sociallönen är ett steg mot en bättre socialvård, är det sagt, men ingen slutlig lösning. Instämmer ni? ■

Det "skyddade" arbetet

Forts fr sid 15

tiva och oekonomiska arbetsenheter". Företagen vill ha en rörlig, flyttbar och anpassbar arbetarstam, som lätt kan sättas in i nya förhållanden vid omläggning av produktionen.

När konjunkturerna stiger sker urvalet av arbetare efter principen att den bästa arbetskraften ur produktivitetssynpunkt blir sysselsatt först. Om arbetskraftens pris höjs och andra faktorer blir oförändrade börjar genast kraven på arbetskraften att stiga. Detta får till följd att den "produktions-svaga arbetskraften" inte längre efterfrågas.

Kjellmankommittén ansåg alltså att värderingen av arbetarna i huvudsak bestäms av konjunkturen. Under de närmare 25 år som gått sedan Kjellmankommittén gjorde sin analys har kravet på att arbetskraften till olika arbetsuppgifter oavsett utbildning ökat. Samtidigt har koncentrationstendenserna bidragit till att vissa delar av landet fått ett minskat antal arbetstillfällen. Man har i stor utsträckning lyckats att utjämna de våldsamma konjunktursvängningarna och anledningen till att behovet av skyddade arbetsplatser ökat är från år oavsett konjunkturläget tycks alltså vara systemets åtgärder för att bemästra konjunktursvängningarna. ■

VÄVSTOLAR

VÄVREDSKAP
KNYPPELDYNOR
HYVELBANKAR

Begär katalog

Vävstolsfabriken

Fack 125, GLIMAKRA. Telefon 044/421 41

Riksbekant SPECIALINDUSTRI för VÄVSTOLAR i
KVALITETSUTFÖRANDE

LINDARNA-FALUN

Postbox 405, 791 03 Falun 3

LOTTERIER - TOMBOLOR
BINGOVINSTER - FESTSERVICE
SPORTPRISER

RING 023/33050

Beställ våra nya kataloger

TILL ER SOM VÄVER

MATTVARP. Fiskgarn 12/6 obl. 13:50. Fiskgarn 12/6 i svart, mörkgrått, ljusgrått, beige, grön, blå, röd, brun 18:20. Stålnylon 9/3 grå 15:30. Terylene 9/3 grå extra stark 15:90. Lingarn (Bockens, grön etikett) 18:20. Varpning 2:30 pr kg. BOMULLSGARN, obl. 16/2 14:70, 20/2 15:30, 24/2 16:50, 30/2 17:60. Varpning utföres. MATTRASOR rejäla i bomull 2:65. PLAST Gislaveds, 35 färger 5:90. Över 25 kg 5:60. FLOSSAPLAST i spolar om ca 0,25 kg i 13 färger 9:40. VÄVSTOLAR, VÄVREDSKAP m. m.

Moms inräknat i priserna.

Broschyr gratis. Snabb leverans. Full returrätt.

Ett trevligt häfte med 10 mönsterförslag till plastmattor, solv, trampnotor samt råd och anvisningar. Pris 3:25.

VARULAGRET

510 10 HORRED — Tel. 0320/802 58, 804 04

DÅLIG BLOD-CIRKULATION

De cardio-artär-vasculära sjukdomarna är den vanligaste dödsorsaken i Sverige.

Läs boken

VILL NI LEVA LÄNGRE?

av dr Jacquemart — berömd av medicinska auktoriteter i Sverige och flera länder. Finns i Er hälsokostaffär. Eller rekvirera boken direkt från oss för 9:75 + moms.

AB CARLS-BERGH
BIOKEMISK OCH
FARMACEUTISK FABRIK

400 51 Göteborg

Gynna

svenskt

näringsliv

Till Riksförbundet för hjärt- och lungsjuka, Box 3196, 103 63 Stockholm 3

Jag är intresserad av resa till

- Bulgarien
- Malta
- Jugoslavien

Var god sänd ytterligare information till

Namn .....

Adress .....

Postanstalt .....

Det går också bra att ringa 08/20 09 23 eller 20 09 24 för information. Fråga efter Bruno Landstedt eller Bengt Dahlström.

2 Pete

Och vad är det ...

... för miljövårds-
debatter ...

... där vi åker bil till
mötena ...

... och likaså ligger de
länder som har den
högsta standarden
just nu ...

... också närmast den
katastrof som kan
komma ...

... om vi inte från och
med nu på allvar
börjar att diskutera de
redan nu synbara
följderna av våra
drömmar om en ständigt
ökad produktion ...